

тання виробничої активності та зайнятості населення, а на цій основі підвищення життєвого рівня. Висуваючи це як мету на майбутнє та як сподівання, виправдані і нинішніми політичними змінами в Україні, можна зробити висновки, що на сьогодні необхідно враховувати міграційну ситуацію під час розроблення економічних і соціальних програм, виходячи з особливостей конкретних регіонів. Варто вести мову про необхідність адресно вирішувати проблеми працевлаштування на рідній землі, дбати про зростання заробітної плати та розвиток соціальної сфери з тим, щоб попереджувати можливість обезлюднення найураженіших еміграцією місцевостей та депресивних регіонів [3, с.38]. Водночас на державному рівні потрібно укласти міжурядові угоди щодо легалізації перебування наших громадян за кордоном для працевлаштування.

Література

1. **Варецька О.** Соціально-економічне підґрунтя трудової міграції населення України// Україна: аспекти праці. – 2005, № 5. – С. 34-39.
2. **Вимірювання** бідності: розробка індикаторів соціально-економічної захищеності населення України: Стат. вид./ Держкомстат України. МОП. Представництво ООН в Україні. – К., 2006. – 207 с.
3. **Довжук Б.** Актуальне регіональне дослідження трудової міграції// Україна: аспекти праці. – 2005, № 3. – С. 37-39.
4. **Карпачева Н.** Останні статистичні дані по нелегальній міграції та торгівлі людьми в Україні: Доп. у Верхов. Раді України від 02.04.2005.
5. **Статистичний** щорічник України за 2005 рік/ За ред. О.Г. Осауленка. – К.: Держ. комітет статистики України, 2006. – 576 с.
6. **Стан** дотримання та захист прав громадян країни за кордоном. Верхов. Ради України з прав людини. – К., 2003. – С. 18.
7. **Торгівля** людьми з України з метою трудової сексуальної експлуатації/ МБП. – К., 2003. – 70 с.
8. **Трудова** міграція населення Тернопільської обл.: кількісний та географічні аспекти/ Кер. авт. кол. Б.С. Довжук С.С. Хаба. – Т.: Джура, 2005. – 72 с.
9. **Шушпанов Д.Г., Берегля Н.П., Лиса А.В.** Причини і наслідки трудової міграції населення України// Регіональні проблеми зайнятості і ринку праці: Матер. всеук. наук.-практ. конф. Економ. думка, 2004. – С. 42-43.

УДК 334.722:336.564

Здобувач А.Р. Огоновський – Львівська КА

ІНСТИТУЦІЙНІ УМОВИ ЗБІЛЬШЕННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ У БЮДЖЕТ ДЕРЖАВИ У ПЕРЕХІДНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Подано аналіз формування інституційних умов податкових надходжень в бюджет держави впродовж перехідного періоду економіки України та окреслено основні шляхи їх зростання.

Competitor A.R. Ogonovski – L'viv commercial academy

Institutional conditions increasing taxs approaching in the budget state in transitive economics

In the article analyze the forming institutional conditions taxs approaching in the budget state in transitive period of economics Ukraine and outlines the general ways of it increasing.

Вступ. Вирішальною умовою забезпечення зростання бюджетних доходів держави, місцевих органів влади є розширення та підвищення ефективності виробництва. Саме у сфері виробництва створюється нова вартість – національний дохід – джерело фонду заробітної плати, інших видів доходу фізичних осіб, прибутку підприємств, з яких сплачуються податки у державний та місцеві бюджети. Серед вітчизняних вчених-економістів, що досліджують проблеми оподаткування, виділяються праці О.Д. Василика, В.М. Опаріна, В.М. Суторміної, В.І. Кравченко, В.М. Мельника, С.М. Онисько, М.Я. Азарова, Р.А. Славюка, М.Т. Крупки, Ю.В. Пасічника та ін.

Проблеми податкових надходжень до бюджету держави, вдосконалення податкової системи є постійною темою обговорення у парламенті України на науково-практичних конференціях, семінарах. Такий інтерес до цієї проблеми пояснюється тим, що податки є тією категорією, яка зачіпає інтереси кожної людини, класу, соціальної групи, кожного підприємства, їх об'єднань, держави, оскільки це пов'язано безпосередньо з виробництвом, розподілом і споживанням новоствореної вартості, національного доходу.

Постановка завдання. Метою нашої статті є аналіз формування інституційних умов податкових надходжень до бюджету держави впродовж перехідного періоду економіки України та з'ясування основних шляхів їх зростання.

Результати. Розпочаті у перші роки незалежності України роздержавлення і приватизація державної власності, відсторонення держави від управління, регулювання економічними процесами призвело до спаду виробництва та бюджетних доходів держави, населення, погіршення всіх економічних показників, показників якості економічних умов життя. Критерієм характеристики стану розвитку економіки, досягнутого рівня виробництва став розмір ВВП. Цей показник з аналогічною метою використовується у країнах з розвинутою економікою. Уже у перші роки реформування чи його імітації економіці країни було завдано великої шкоди через спад виробництва і зменшення обсягу ВВП – джерела доходів населення, бюджетних доходів. У табл. 1 наведено показники виробленого в Україні ВВП у фактичних цінах 2004 р.. Перерахований у цінах 2004 р. ВВП у 1990 р. становив 395,7 млрд. грн., а у 1995 р його виробництво скоротилося до 181,1 млрд. грн., тобто більше, ніж наполовину. У наступні роки відбулося певне його зростання, але такий спад виробництва, руйнація продуктивних сил країни в умовах миру, без війн і природних катаклізмів, є безпрецедентним у світовій економічній історії.

Табл. 1. Динаміка виробництва ВВП в Україні у 1990-2004 рр.*

Роки	ВВП у фактичних цінах	ВВП у цінах 2004 р. млрд. грн.	ВВП в % до 1990 р.
1990	167 млрд. крб.	395,7	100,0
1995	5451612	181,1	47,8
2000	170 млрд. грн.	99,7	48,2
2001	1004,1	186,8	47,2
2002	225,5	196,7	49,7
2003	267,3	215,3	54,4
2004	344,8	241,4	61,0

Примітки: * Розрахунки зроблено на підставі даних Статистичного щорічника України за 2004 р., с. 33.

Спад виробництва зумовив відповідне зниження бюджетних надходжень, дефіцит грошових ресурсів. Коштів не вистачає не тільки для розбудови економіки країни, а й для задоволення соціальних потреб – на освіту, медичну допомогу, житлове будівництво тощо. Дефіцит бюджету у 1995-97 рр. досяг 6,6 % від ВВП і це при вилученні у вигляді податків і інших обов'язкових платежів у бюджет більше половини ВВП. Тільки на початку XXI ст. рівень бюджетного дефіциту дещо скоротився і становив у 2003-04 рр., відповідно, 3,2 і 3,3 %. Така ситуація з бюджетними доходами є прямим наслідком незадовільного фінансового стану господарюючих суб'єктів.

Серед причин поглиблення кризи варто визнати використання монетарної теорії формування ринкової економіки, відмова держави від регулювання економічних процесів, ігнорування специфічних умов ринкової трансформації економіки України. Однією із основних причин, що призвела до руйнування виробничого потенціалу держави, негативно вплинула на виробництво, а відтак і на збір податків – джерело наповнення державного бюджету стала приватизація державної власності та методи її роздержавлення. Роздержавлення було справді потрібне, оскільки надмірно монополізоване державне виробництво, відсутність конкуренції стали серйозною перешкодою технічному прогресу. Але робити це необхідно було виважено, поступово, на основі точних розрахунків економічної ефективності приватизації, оскільки це відбувається у розвинених країнах – Великій Британії, Німеччині. У міру нагромадження ресурсів – фінансових, матеріальних, кадрових – можна розпочинати приватизацію наступних об'єктів, забезпечуючи тим самим планомірне нарощування результативності. Ми ж почали роздержавлення шляхом руйнації діючих підприємств, не створивши натомість більш ефективних нових господарських структур. При цьому успіх приватизації чомусь оцінюється відсотком роздержавлення та кількістю приватизованих підприємств, а не кінцевими результатами виробничої діяльності останніх – обсягом та якістю виробленої продукції, валовим, чистим доходом. Це абсолютно помилковий підхід.

Держава замість того, щоб здійснювати свою регульовальну функцію цим процесом, фактично усунулася від нього. Були створені сприятливі умови для збагачення окремих осіб, які перебували у певних владних структурах, або були близькі до державних ресурсів. Найбільш поширеним способом стало безоплатне, або здійснене за символічну ціну, привласнення державних об'єктів різних галузей народного господарства.

Широкого резонансу набула справа роздержавлення і акціонування власності Чорноморського пароплавства. У цій господарській структурі було зайнято понад 500 тис. осіб – моряків, працівників наземної служби обслуговування морського транспорту, яка приносила державі щорічний дохід близько 500 млн. дол., було створено акціонерну компанію "Бласко", Керівники новоствореного акціонерного товариства вже з перших днів почали розпродавати судна, а отримані кошти перераховувати на свої закордонні рахунки і рахунки тих посадових осіб, які сприяли їхній злочинній діяльності. У державний бюджет з цих коштів потрапляли крихти. Нині від колись потужного пароплавства, яке володіло 340 суднами і вважалось потужним конкурентом

з морського перевезення вантажів для відповідних іноземних комерційних структур, практично нічого не залишилося [1]. Державі доведеться заново створювати свій торговельний флот.

Такі факти непоодинокі у всіх галузях народного господарства. Суспільству, державі завдано шкоди на десятки мільярдів гривень.

Зосередження власності в руках правлячої олігархії відбувалося не за рахунок створення нової власності, а шляхом привласнення окремими особами, групою осіб, раніше створеного працею всього народу національного багатства, фактично експропріації його у решти населення. Про масштаби завданих державі втрат свідчать дані, наведені Президентом України В. Ющенком у його Заяві з приводу привласнення "Криворіжсталі" у 2005 р. Вартість основних фондів цього комплексу у структурі основних фондів промисловості становить всього декілька відсотків. Але внаслідок проведеного фондом держмайна конкурсу "Криворіжсталь" було продано за 24,3 млрд. грн., що на 6,6 млрд. грн. (33 %) перевищує надходження від усіх приватизованих підприємств за 14 попередніх років [2]. Між тим, вартість лише основних виробничих фондів в Україні за 1990 р. становила 304 млрд. крб. Це майже 500 млрд. дол. за офіційним курсом радянського карбованця. Приблизно половина цих фондів припадала на промисловість [3, 4]. Нині в Україні уже 90 % підприємств недержавні, приватизовані. Держава мала б отримати за них, навіть за умов продажу за півціни, не менше 250 млрд. дол. Це той ресурс, який можна було використати на оновлення виробничого потенціалу і створення нових робочих місць, на розвиток соціальної сфери і задоволення соціальних потреб населення.

Щоб у цій важливій справі не було свавілля і реприватизація не перетворилася в новий переділ власності, необхідно прийняти Закон "Про приватизацію" окремих підприємств, які було привласнено з порушенням закону, розробити механізм передачі таких об'єктів у державну власність. Щоб механізм реприватизації не був використаний як знаряддя боротьби однієї олігархічної групи проти іншої, необхідно цей процес зробити якомога прозорішим і контрольованим.

Реприватизація має стати першим кроком на шляху відновлення виробництва, підвищення його ефективності та подальшого розвитку економіки, збільшення надходжень у бюджет, наступним кроком має бути реконструкція підприємств, розширення виробничого потенціалу на новій інноваційній основі. Для цього потрібно здійснити комплекс заходів. Важлива роль у цьому процесі належить податковій системі, посиленню її стимулюючих функцій. Про це говорив і Президент України В. Ющенко у своєму радіозверненні до народу України: "Економічний прорив нам може забезпечити, – зазначив він, – нова фіскальна політика, детінізація національної економіки, бездефіцитність державних видатків, обмеження політичного втручання в економіку, опора на нові технології, ощадність в ресурсах, особливо в енергоресурсах" [5]. Президент висловив упевненість, що реалізація такої філософії дасть змогу забезпечити щорічне зростання валового продукту на 5-7 %, а це той мінімум, який необхідний для продовження тих соціальних ре-

форм, які започатковані. "Потрібно створити такі умови для розвитку бізнесу, аби податки почали платити всі, аби вкладати кошти у розвиток нових технологій і оновлення виробництва було вигідно всім" [5].

Отже, відновлення виробництва, його розширення і розвиток може бути здійснено вжиттям комплексу заходів. Важлива роль у цих заходах належить науці, використанню її досягнень у виробничому процесі.

На початку 2003 р. за кордоном працювало до 30 % українських вчених і кваліфікованої робочої сили. За даними Держкомітету, лише за 1997 – 2002 рр. за кордон виїхало 594 доктори наук, 907 кандидатів наук. Третина з них віком до 40 років [6]. Цей вплив не припиняється і донині [6]. Не менші втрати суспільства і від міграції кваліфікованої робочої сили у зарубіжні країни. За межі країни виїжджають не лише науковці, а й кваліфікована робоча сила – щороку понад 90 тис. осіб з числа найбільш активних, ініціативних і освічених громадян. Отже, ми втрачаємо найдорожче, найцінніше, те, що є золотим фондом нації, суспільства, – інтелектуальний потенціал, без якого годі сподіватися на динамічний вихід України на авангардні позиції цивілізованого розвитку. Без інтелекту, без національної еліти українське суспільство не здатне до енергійного самоздійснення, набуття нової технологічної якості, не зможе забезпечити себе, своє цивілізаційне "я", свій національний образ.

Розширення виробництва і його розвиток на інноваційній основі підвищить попит на відповідні науково-технічні розробки, сприятиме активізації науково-дослідних робіт у наукових центрах та безпосередньо на виробничих об'єктах, розшириться і потреба у кваліфікованій робочій силі. Але цей процес має бути керованим і стимулюватися податковими та іншими пільгами. Поки що нові власники підприємств вважають за краще базувати свій бізнес переважно на екстенсивних факторах – дешевій робочій силі, застарілій матеріально-технічній базі, доступу до влади, а відтак і до бюджетних ресурсів. Саме розвиток такого бізнесу сформував у державі так звану олігархічно-кланову економіку, характерною рисою якої є надзвичайно низький попит на науковий продукт, впровадження науково-технічних розробок у виробництво. Як наслідок цього – вітчизняна продукція тих підприємств, які ще працюють, неконкурентоспроможна. Випуск продукції третього технологічного ряду, тобто застарілої, в Україні становить близько половини, тоді як нової і п'ятого укладу (найновішої) – всього 4 % [7].

Як і раніше, витрати на науково-дослідницьку, інноваційну діяльність мізерні, не зіставні з відповідними затратами розвинених країн як у загальних сумах, так і в розрахунках на душу населення. Зокрема у США на це витрачається майже 400 млрд. дол. на рік, в Євросоюзі – до 180 млрд. дол., а в Україні – всього 400 млн. дол. [7].

Це є наслідком не лише низького технологічного рівня виробництва в Україні, а й ігнорування виконавчою владою вимог закону України щодо розвитку науки, впровадження її досягнень у сферу виробництва. Відповідно до Закону "Про наукову і науково-технічну діяльність", передбачено щорічні витрати на науку з державного бюджету не менше 0,7 % ВВП, тоді коли витрати на наукові дослідження у країнах Євросоюзу становлять 1,9 % річного ВВП. І

навіть за цієї величини там він вважається критичним і ставиться вимога довести цей показник до рівня США, де він досягає 3 % річного ВВП [7].

Причиною незадовільного фінансування наукових досліджень є не тільки брак коштів, а й недооцінка з боку розпорядників фінансових ресурсів ролі науки в розвитку продуктивних сил, помилкове уявлення про низьку ефективність цих витрат. Хоча це і не так. Світовий досвід показує, що витрати на науково-дослідні роботи і впровадження у виробництво їх результатів окуповується сторицею, без них нині не можна забезпечити ефективного виробництва конкурентоспроможної продукції підприємства, а отже, і надійного джерела податків.

Нам у цьому відношенні необхідно брати приклад з країн з розвинутою ринковою економікою, в яких постійно зростають не лише бюджетні витрати на розвиток науки, впровадження її досягнень у виробничу сферу, а й всіляко стимулюються подібні витрати підприємств, використовуючи для цього всілякого роду фінансові преференції, зокрема, широко застосовуються різного роду податкові знижки, про які говорилося у попередньому розділі. Податкові знижки, залежно від країни, виду продукції, якісної характеристики товару, – змінюються від 20 до 100 % базового прибутку. Зокрема, у США та Японії такі знижки становлять до 20 %, а субсидії малим та середнім підприємствам на наймання науковців або відповідні замовлення на наукове дослідження у Франції та Великобританії – до 50 %, у Німеччині – 30 % [7]. Їхній досвід необхідно перейняти нашій владі.

Сільське господарство є однією з провідних галузей економіки України. Від рівня його розвитку, стабільності функціонування залежить загальний стан розвитку внутрішнього і зовнішнього ринку, добробут населення.

Протягом 90-х років минулого століття з року в рік знижувалося виробництво продукції рослинництва, тваринництва і лише, починаючи з 2000 р. ця негативна тенденція призупинилася, а в наступні роки відбулося помітне збільшення виробленої в аграрному секторі продукції. Динаміку виробництва сільськогосподарської продукції в Україні у зазначений період характеризують дані табл. 2. У 2000 р. навіть за певною збільшення виробництва продукції рослинництва, порівняно з попереднім роком, яке було забезпечено сприятливими погодними умовами, вартість отриманої продукції становила трохи більше половини отриманого продукту у 1990 р. Особливо великої шкоди зазнало внаслідок реформування тваринництва – поголів'я худоби скоротилося, виробництво продукції тваринництва у кінці 90-х рр. – на початку XXI ст. становило менше половини того, що вироблювалося у 1990 р.

Табл. 2. Вартість сільськогосподарської продукції, виробленої у 1990-2004 рр. в Україні (у порівняльних цінах 2000 р. – млрд. грн.)*

Види Роки продукції	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2000 у % до 1990	2004 у % до 1990
Продукція сільськогосподарства у т.ч.:									
рослинництва	104,4	67,8	55,6	61,4	62,1	55,3	66,2	53,2	63,4
тваринництва	52,4	33,4	33,6	37,8	37,2	31,9	42,6	64,1	81,3
	52,0	29,4	22,0	23,6	24,9	23,4	23,6	42,3	45,3

Примітки: *Статистичний щорічник України за 2004 р. – С. 102.

Негативні тенденції в розвитку тваринництва спостерігалися і в наступні 2005-06 рр. Особливо тривожна ситуація склалася з поголів'ям ВРХ, яке доведено до критичного рівня.

Світовий економічний розвиток країн не знає жодного подібного випадку. Поряд з небаченими матеріальними втратами, зниженням виробництва продукції, зруйнованими фермами, понівеченою виробничою структурою села за роки реформування зазнало й соціальних втрат – знизили народжуваність і чисельність сільського населення, з'явилося і постійно зростає безробіття на селі. Зруйновано соціальну сферу села, погіршилося медичне, побутове й інші форми обслуговування населення.

У Постанові Верховної Ради з парламентських слухань інформації Кабінету Міністрів України про стан справ в аграрно-промисловому комплексі України зазначалося, що "в результаті послаблення управління розвитком аграрно-промислового комплексу, погіршення фінансового стану сільськогосподарських товаровиробників, зростання соціально-економічних процесів в аграрній сфері, масової відмови суб'єктів господарювання в аграрно-промисловому комплексі від оренди ділянок сільськогосподарського призначення, ускладнення ситуації на селі, яка ще далі продовжує загострюватися", держава зазнала значних збитків [8].

Підвищення цін на паливно-мастильні матеріали, сільськогосподарську техніку, міндобрива та інше призвело до зростання собівартості і збитковості більшості господарств та практичного знищення тваринництва.

Негативно на розвиток сільськогосподарського виробництва вплинула відмова держави від економічної підтримки підприємств аграрного сектора, регулювання економічних відносин між ними і всіма іншими галузями. Обіцяної на початку щедрої фінансової допомоги новим фермерським господарствам так і не було надано. У держави не було необхідних фінансових ресурсів. Адже для створення однієї ферми типу американської чи західноєвропейської потрібно щонайменше 500 тис. доларів, а для фермеризації всього сільського господарства України – сотні мільярдів.

Селяни-фермери, які зважилися на самостійне господарювання, залишилися віч-на-віч зі своїми бідами-проблемами. Тому не дивно, що після певного пожвавлення формувань фермерських господарств на початку 90-х років минулого століття подальше їх збільшення в наступні роки загальмувалося. Якщо у 1992 р. таких господарств в Україні було 88 тис., то у 1998 р. їх кількість зросло всього на 500 господарств і становило 38,5 тис. На одне таке господарство припадало 30 га сільськогосподарських угідь, а у Західному регіоні – в межах 15-29 га [9]. Не було особливого бажання переходити на самостійне господарювання і у 2000-04 рр. У 2004 р. фермерських господарств в Україні було всього 42,5 тис. Їх роль у виробництві сільськогосподарської продукції відносно незначна – менше 10 % валового обсягу продукції села [10]. Як бачимо, суцільної фермеризації в Україні не відбулося, хоча, здавалося, влада зробила все для цього.

У зверненні до Президента України виконувача обов'язків міністра аграрної політики, серед головних причин руйнування АПК, його матеріально-

технічної бази, погіршення умов життя селян він називав таку, як "самоусу-нення аграрної науки від пошуку і обґрунтування раціонального змісту та послідовного реформування агропромислового комплексу. У часи докорін-них економічних перетворень керівники аграрної науки не зуміли стати в авангарді суспільних подій".

За наявності у системі української академії аграрних наук 339 наукових установ, підприємств і організацій, 45,6 тис. працівників, серед яких 82 акаде-міки, 102 члени-кореспонденти, 384 доктори наук та 1973 кандидати наук, – "напрями і темпи в АПК визначали лише окремі наближені до влади безвідпо-відальні особи, які механічно сприймали підказки іноземних радників, біль-шість з них спрощено розуміла життєві істини українського села" [11].

У 2004 р. Верховна Рада прийняла Закон України "Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 р.". У зазначеному законі пе-редбачено: "Гарантувати продовольчу безпеку держави. Перетворення аграр-ного сектора економіки на високоефективний, конкурентоспроможний на внутрішньому і зовнішньому ринках сектор економіки держави.

Забезпечення селянства як носія української ідентичності культури і духовності нації. Комплексний розвиток сільської території та розв'язання соціальних проблем на селі" [12].

Окреслені у законі завдання аграрної політики на період до 2015 р. мо-жуть бути найкраще реалізовані сільськогосподарськими кооперативами. Ні приватні селянські підприємства (фермерські), ні приватно-орендні, ні будь-які інші форми господарювання на приватній власності поставлені законом завдан-ня не вирішать у такій широті, як це роблять кооперативні підприємства.

Нам можуть заперечити, що сільськогосподарські кооперативи у виг-ляді колгоспів уже були і, як форма господарювання, були малоефективними. Це і справді так. Статут колгоспу був за своєю формою типовим статутом сільськогосподарської кооперації. Але за своїм змістом вони ніколи не були кооперативами, оскільки не мали господарсько-економічної самостійності. Були одержавлені і мало чим відрізнялися від радгоспів (державних госпо-дарств). Справжнім господарем-розпорядником у цих господарствах був не селянин, а тоталітарна держава.

Цікаве дослідження було проведено на території Жовківського району Львівської області у 1997 р. керівництвом районної державної адміністрації. З метою ставлення селян до різних форм господарювання тут було обстежено 29 тис. селянських родин. З них менше двох тисяч сімей висловили бажання вийти із своїми земельними паями зі спілок, колективних господарств, стіль-ки ж висловилися за передачу своїх земельних і майнових паїв іншим госпо-дарствам, а решта – 86 % селянських родин виявили бажання залишитися у колективних господарствах [13]. Таке опитування селян потрібно було зроби-ти не у 1997 р., а на початку 90-х років у межах усієї України, тоді, можливо, його результати стали б пересторогою на шляху постійного руйнування ко-лективного господарства і створення фермерських господарств. Селяни на власному досвіді переконалися, що колективна форма господарювання, пра-ці, незважаючи на низку її недоліків (знеосіблення праці, певна відчуженість

від результатів виробництва і т.ін.) має переваги перед індивідуальними формами господарювання.

Найбільш повно ці переваги проявляються у сільськогосподарській кооперації. Саме цій формі колективного господарювання необхідно надати перевагу – вона близька селянам і відповідає їхнім інтересам, оскільки дає змогу об'єднання майна, землі, праці, забезпечує як господарські, так і соціальні потреби, уможливорює справедливий розподіл доходів, а також кращий захист своїх інтересів від свавілля держави та монопольних формувань в інших сферах виробництва, формування соціальної інфраструктури села. Жодна, – як уже зазначалося, – форма господарювання таких можливостей не дає.

Широкі можливості для розвитку кооперації дає Закон "Про сільськогосподарську кооперацію", прийнятий влітку 1997 р., у якому сільськогосподарська кооперація визначається, як "добровільне об'єднання фізичних, юридичних осіб в іншу юридичну особу на засадах членства, об'єднання пайових внесків, участі у спільній сільськогосподарській діяльності та обслуговуванні членів кооперативу" [14]. Закон надає кожному з членів право обирати і бути обраним в органи управління господарством, одержання, крім коштів за працю, частини доходу на свій пай (земельний, майновий). Відродження кооперативних господарств на селі дає змогу максимально зберегти і найбільш продуктивно використати виробничий потенціал ще не до кінця зруйнованих колективних господарств.

Виходячи з попередньої характеристики сільськогосподарської кооперації, ми маємо саме цій організаційно-правовій структурі в аграрному секторі надавати всебічну правову і економічну допомогу. У всіх країнах така допомога надається аграрному сектору. Надається вона і у нас, але в незрівнянно менших масштабах, ніж у розвинених країнах – не більше 0,5 % ВВП, це близько 2,1 дол. на одну особу. У Чехії ця сума становить 100 дол., у США – 360, в Росії – 80, у країнах Євросоюзу – 336 дол [15]. Пріоритетна допомога в розвитку сільськогосподарської кооперації зовсім не означає позбавлення такої допомоги за певних умов і господарствам інших форм господарювання, зокрема, фермерським.

Важливе значення для підприємств аграрного сектора, які нині здебільшого є збитковими, має положення Закону про забезпечення, завдяки системі державно-організаційних заходів у сільськогосподарському виробництві, прибутку на авансований капітал (включно з вартістю земельних ресурсів) не нижче середнього рівня в економіці країни. Це положення Закону має важливе значення і для формування бюджетних доходів держави, оскільки забезпечення прибутковості підприємства і його зростання автоматично веде до збільшення податкових платежів у бюджет.

Для зростання життєвого рівня селян, їх захищеності важливою є стаття закону, в якій ідеться про необхідність встановлення заробітної плати працівникам сільського господарства не нижче середнього рівня у промислових галузях країни [12]. Реалізація вимог цього положення сприятиме зростанню фонду зарплати, а відтак – і бюджетних доходів у вигляді податкового податку з фізичних осіб. Усі ці проблеми найкраще можуть бути вирішені у

системі сільськогосподарської кооперації, оскільки вона дає змогу не лише концентрувати ресурси для розвитку виробництва, а й встановлювати виробничо-господарські зв'язки з відповідними кооперативами як по горизонталі, так і по вертикалі, твірні різного роду об'єднання, асоціації, спілки, очолювані виборними органами управління (правління, ради). Для координації діяльності виробничих кооперативів, взаємодопомоги існує об'єктивна потреба утворення територіальних, районних, обласних об'єднань сільськогосподарської кооперації, а в межах України – республіканської спілки (асоціації), надавши кожному з таких об'єднань права юридичної особи на зразок раніше існуючої системи управління у споживчій кооперації. Такі об'єднання з їх демократичними органами управління могли б здійснювати координацію виробничо-збутової, постачальної діяльності сільськогосподарських кооперативів, сприяти раціональній спеціалізації виробництва, територіальному розміщенню переробних підприємств, підсобних промислів тощо.

Цими проблемами на державному рівні ніхто не займається, від чого сільське господарство і країна зазнають великих втрат.

Для успішного розвитку сільського господарства необхідно посилити регулювальну роль держави в наданні йому допомоги. Нині ж уряд фактично усунувся від виконання цих функцій. Йдеться про фінансову підтримку не тільки кооперативних господарств, а й інших форм власності відповідною ціновою політикою, наданням допомоги у створенні виробничої та соціальної інфраструктури села, будівництва та реконструкції найважливіших меліоративних, гідротехнічних споруд, шляхового будівництва, здійснення протиерозійних заходів, підготовки кадрів, прямого дотування. Зрозуміло, що без активної державної підтримки села сільське господарство в умовах, які для нього створили реформатори, не виживе.

Відродження сільськогосподарського виробництва, його подальший розвиток вимагає величезних фінансових ресурсів, яких у держави немає. Сподіватися від Заходу на ефективну кредитну допомогу для розбудови нашого аграрного сектора також не доводиться. Захід не захоче створювати для себе конкурента на продовольчому ринку. Ми повинні знайти ресурси для відродження села всередині країни.

Основним джерелом фінансування села має стати саме сільськогосподарське виробництво. Це важливо за умови встановлення паритету цін на продукцію села і промисловості.

Частково кошти можна одержати за рахунок перерозподілу національного доходу на користь села. Потрібно відновити систему державних дотацій. Цілком можливе використання Національним банком України цільової кредитної емісії в обмежених масштабах. Додаткові грошові знаки у сумі, яка відповідає збільшенню товарної продукції сільськогосподарських підприємств, не спричинить інфляції, якою нас лякають прихильники монетарної політики. Інфляція виникає не від додаткового випуску грошей, а від нестачі товарів, неможливості покрити додаткову грошову масу товарними ресурсами. У даному випадку додаткові гроші підуть на розширення виробництва продовольчих товарів, на придбання техніки, пального, зарплат селян.

Кожна додаткова гривня у сфері виробництва дасть товарів на декілька гривень. Частково потреби села в ресурсах можна забезпечити за рахунок товарного кредиту. У цьому випадку кредиторами були б промислові підприємства, які свою техніку, пальне, добрива постачали б селу для використання їх у виробничих цілях. Розрахунки за поставки – продукція сільського господарства, або кошти, виручені від її реалізації. У виграші були б і кредитор, і боржник. Перший реалізував би свою продукцію, яка за нестачі обігових коштів у покупця відсутня, а з другого боку, вигідно і позичальнику, оскільки це дає йому змогу вирішити проблему – забезпечити виробництво потрібними ресурсами.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що поряд зі зростанням обсягів виробництва, підвищенням рівня прибутковості підприємств велике значення для бюджетонаповнення має дотримання платниками податків податкової дисципліни, під якою розуміємо своєчасне внесення фізичними і юридичними особами встановлених законом обов'язкових платежів і зборів до державного і місцевого бюджетів країни. Дотримання податкової дисципліни платниками податків в умовах, коли майже половина доходів господарюючих суб'єктів, працюючого населення ховається в тіні, має величезне значення. Коли б нам удалося хоча наполовину домогтися легалізації доходів, з яких нині не сплачується податок, то доходна частина бюджету, порівняно з нинішнім рівнем, могла б збільшитися у 1,5 рази. Це великий резерв для наповнення бюджету. Використання його у подальшій розбудові економіки, зростанні добробуту населення – завдання економічної науки. Важливість проблеми заслуговує окремого дослідження.

Зростання обсягів виробництва, доходів підприємств, фізичних осіб сприятимуть збільшенню надходжень податків у державний та місцеві бюджети. Цьому ж слугуватиме і виведення значної частини економіки (понад 40 %) з тіні, що дасть змогу краще вирішувати економічні та соціальні проблеми у країні.

Література

1. Пилипенко Б. Чорноморське пароплавство. Анатомія розвитку// Голос України. – 1998. – 10 червня.
2. Заява Президента України В. Ющенка з приводу успішного завершення конкурсу, проведеного фондом держмайна з продажу "Криворіжсталі"// Голос України. – 2005. – 11 жовтня.
3. Народное хозяйство СРСР в 1990 г. – М.: Финансы и статистика, 1991. – С. 289-290.
4. Кожушко О. Приватизація та її реалії// Голос України. – 1997. – 2 грудня.
5. Радіозвернення Президента України В. Ющенка до народу// Урядовий кур'єр. – 2006. – 30 травня.
6. Жулинський М. Українська родина і вимушена міграція// Урядовий кур'єр. – 2003. – 15 травня.
7. Ніколаєнко С. Чи стане наука локомотивом розвитку країни// Голос України. – 2006. – 19 квітня.
8. Постанова Верховної ради України "Про інформацію Кабінету Міністрів про стан справ в аграрно-промисловому комплексі України"// Голос України. – 2005. – 11 жовтня.
9. Сільські вісті. – 1999. – 2 вересня.
10. Статистичний щорічник України за 2004 рік. – К., 2005. – С. 151-152.
11. Черевко О. Одне – "творити" язиком, а друге – перти плуга// Сільські вісті. – 2005. – 23 грудня.
12. Закон України "Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 р.". – 2005. – 15 липня.

13. Високий Замок. – 1997. – 16 травня.
14. Закон України "Про сільськогосподарську кооперацію"// Голос України. – 1997. – 13 серпня.
15. Хоронжий М. Обережно – капіталізація села// Сільські вісті. – 2006. – 14 травня.
-

УДК 637.37:334.012.64

Доц. З.М. Скибінська, канд. екон. наук;
магістрант Р.Р. Березюк – НУ "Львівська політехніка"

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Проаналізовано матеріали чинного законодавства щодо складання звітності суб'єктами малого підприємництва, порядок заповнення звітності подано у вигляді таблиці.

*Assoc. prof. Z.M. Skybinska; undergraduate R.R. Berezyuk –
NU "L'vivs'ka Politekhnik"*

Financial statements of small business enterprises

In the article materials of operating legislation as for financial statements of small business enterprises is analyzed, the order of financial statements fulfilment is presented in a table.

Постановка проблеми. Згідно з твердженням періодичних видань з бухгалтерського обліку, бухгалтери малих підприємств є найактивнішими споживачами інформації з питань бухгалтерського і податкового обліку, а їхня кількість у числі передплатників значно перевищує кількість передплатників-бухгалтерів яких-небудь інших підприємств, установ і організацій [1]. Виходячи з цього, питання ведення обліку та звітності на малих підприємствах (МП) є на даний момент часу досить актуальними. Також варто розглянути внесені зміни Наказами № 1176 і 1213 "Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів МФУ з бухгалтерському обліку" і "Зміни до деяких нормативно-правових актів МФУ з бухгалтерського обліку" відповідно.

Питанням методики та організації обліку на малих підприємствах, складання звітності присвячені роботи К. Дигало, В. Лень, В. Гливенко, Н. Харченко [1-3].

Метою статті є дослідження методики заповнення фінансової звітності малих підприємств, з використанням Спрощеного плану рахунків, а також визначення впливу на звітність малих підприємств змін, що відбулися внаслідок прийняття Наказів № 1176 і 1213.

Основний зміст. Суб'єкти малого підприємництва (СМП) – юридичні особи, суб'єкти підприємницької діяльності будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, в яких середньооблікова чисельність працюючих за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та обсяг річного валового доходу не перевищує 500000 євро [5].

Для малих підприємств встановлена скорочена квартальна і річна фінансова звітність у складі Балансу (форма № 1 м) та Звіту про фінансові результати (форма № 2 м), форма і порядок заповнення яких встановлюється П(С)БО 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва". Для малих підприємств Наказом МінФіну № 186 від 19.04.01 затверджено План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських